

**MODALITĂȚI DE REDARE A ASPECTULUI VERBAL
DIN BULGARĂ ÎN ROMÂNĂ (DIN PERSPECTIVA TIMPULUI PREZENT)**

Silvia MIHĂILESCU

В данном исследовании рассматриваются вопросы, касающиеся проблемы перевода глагольного вида с болгарского языка на румынский язык. Формы болгарского глагольного вида переводятся в основном формами настоящего времени. Перевод этой категории также зависит от частных значений вида, лексического значения глагола, видов синтаксической связи, способов глагольного вида. Результаты сопоставительного анализа могут быть полезны для правильной передачи видовых форм при переводе.

Ключевые слова: глагольный вид, румынский язык, болгарский язык, частные значения настоящего времени, практика перевода.

Interesul pentru această temă este dictat de specificul sistemului verbal bulgar – diferit în mare parte de cel al verbului românesc – influențat direct de relația complexă dintre categoriile aspect verbal și timp verbal. Atunci când apare necesitatea redării aspectului verbal din bulgară în română, practica traducerii consemnează situații interesante, demne de remarcat, care reflectă interferența celor două categorii gramaticale amintite. În articolul de față ne propunem să analizăm unele particularități ce pot apărea în traducerea formelor verbale aspectuale din limba bulgară doar din perspectiva timpului prezent, datorită spațiului restrâns avut la dispoziție. Menționăm că terminologia adoptată în lucrare este conformă celei din literatura de specialitate bulgară.

Corelația dintre aspectul verbal și timpul prezent

Cele două aspecte verbale au comportamente diferite din punctul de vedere al compatibilității cu un timp sau altul. Explicația se datorează prezenței sau absenței trăsăturii „acțiune neîntreruptă” în semantica timpurilor verbale¹. Aspectul imperfectiv se combină cel mai bine cu un timp verbal căruia îi este specific caracterul neîntrerupt al

¹ V. Stankov, *Българските глаголни времена*, Sofia, 1969, p. 10.

acțiunii, pe când aspectul perfectiv se asociază cu un timp care exprimă o acțiune întreruptă. Afirmatia potrivit căreia „în limbile slave, în ciuda manifestărilor puternice ale aspectului, funcționarea lui nu este izolată și independentă de timp”¹ este extrem de grăitoare în acest sens.

Caracteristica temporală definitivă a prezentului din bulgară indică desfășurarea unui proces în raport de simultaneitate cu momentul enunțării. Formele prototipice de prezent indicativ pot căpăta semnificații contextuale variate, aspectul verbal punându-și cel mai bine amprenta asupra a două dintre ele: *prezentul de actualitate* și *prezentul general*.

Prezentul de actualitate (real) exprimă un proces care se desfășoară nemijlocit în momentul enunțării. Această valoare contextuală a prezentului se poate întâlni numai la verbe de aspect imperfectiv, trăsătura semantică „acțiune neîntreruptă”, proprie timpului prezent, neputându-se asocia cu semnificația de bază a aspectului perfectiv – *integralitatea acțiunii*:

„Az пия, както виждаш... Кой е луд, нека работи...” (EP, 64); „Точно затова аз млъквам! Никак не обичам да се взират в мене...” (AM, 252); „Борис погледна часовника си и каза сухо: - *Отивам у Торосян.*” (DD, 164)

Prezentul general (inactual, universal) exprimă procese care nu sunt localizate numai în momentul enunțării, ci care se desfășoară într-o perioadă mai mare de timp, momentul comunicării fiind inclus în acest interval. Cel mai adesea prezentul general evocă procese care se derulează în mod repetat:

„Но цъфнали овошки приветливо *се белят* над всеки зид, врабци *чуруликат* и *се борят* в клоните и белят цвят *се рони* над улицата като сняг” (II 1, 126)

În exemplul de mai sus, forma de prezent coexistă cu aspectul imperfectiv, iar caracterul repetitiv se manifestă astfel: procesele evocate se desfășoară într-un interval lung de timp, au un caracter repetitiv nelimitat și indefinit, nu sunt succesive, ci simultane.

Aspectul perfectiv la prezentul general se întâlnește mai rar, atunci când este posibilă o astfel de alăturare, formele aspectuale perfective exprimă procese iterative:

„*Настане вечер* – месец *изгрее*, / звезди *обсипят* свода небесен; / гора *зашуми*, вятър *повее* - / Балканът пее хайдушка песен!” (HB, 45); „Тоз, който *падне* в бой за свобода, / той не умира.” (HB, 45)

¹ Daniela Stoianova, *Temporalitate și aspect în limbile română și bulgară*, rezumatul tezei de doctorat, București, 1987, p.6.

Utilizarea formelor perfective la prezentul general (în propoziții principale) este considerată facultativă¹, ea având mai ales o funcție stilistică.

Și *prezentul istoric* se remarcă prin întrebuințarea diferită a celor două aspecte verbale. Atunci când sunt relatate procese care nu au caracter repetitiv, prezentul istoric se obține de la verbe imperfective. În acest caz se constată preluarea de către imperfectiv a funcției perfectivului, adică aceea de a exprima acțiuni integrale². Dacă ar fi să facem o comparație între utilizarea aspectului imperfectiv la *prezentul de actualitate* și *cel general*, pe de-o parte, și la *prezentul istoric*, pe de alta, trebuie subliniat faptul că în primul caz aspectul imperfectiv exprimă procese neterminate, neintegrale, pe când în cel de-al doilea – unele integrale. Verbele imperfective la prezentul istoric sunt, însă, cu precădere derivate³, iar semantica lor este legată de atingerea unei limite. Acestea au capacitatea exprimării unui proces în integralitatea sa, luându-se în considerare începutul și sfârșitul său. Astfel, verbul specifică un proces încheiat⁴:

„Тя прихва от смях, бай Ганю, възхитен, *засуква си* левия мустак и *си заклатва* главата” (AK, 21); „И Стоил *сяда* на леглото си, *заглежда се* в жаравата на огнището, червеникав блясък *огрява* лицето му, той *се усмихва*.” (II, 34)

Ceea ce este tipic pentru formele verbale perfective întrebuințate la prezentul istoric este exprimarea iterației:

„И болестта се усили. Току *зачернее* човеку пред очите, *удари го* в глава, *отце* му *се* всичко – *легне* ни жив, ни мъртъв, по цели дни и недели.” (EP, *apud* V. Stankov, *Българските глаголни времена*, p. 33)

În plan sintactic, interacțiunea dintre aspect și timpul prezent se remarcă prin următoarea caracteristică: dacă un verb la prezent, de obicei de aspect perfectiv, este predicatul unei propoziții subordonate, având ca regent un verb la viitor, valoarea acestuia este de viitor. De exemplu:

„Хайде, че като *се ожениш* (...) *ще* ти *направя* една каруца.” (II, 202); „Но ако *видим* дори опит да *разрушаваш* единството, тогава *ще* *постъпим* с тебе безмилостно” (DD, 221).

¹ Stankov, *op.cit.*, p. 18.

² L. Andreicin, *Основна българска граматика*, Sofia, 1978, p. 181-182.

³ În limba bulgară, verbele imperfective derivate se obțin prin adăugarea unui sufix al imperfectivării la radicalul verbal perfectiv, verbul imperfectiv nou format având același sens lexical cu cel perfectiv.

⁴ R. Mutafchiev, *Сегашно историческо време в съвременния български език*, Sofia, 1964, p.69.

Modalități de redare a aspectului verbal din bulgară în română

Analiza noastră se bazează pe texte din literatura bulgară și variantele lor traduse în limba română. În materialul analizat, am constatat că *verbele de aspect imperfectiv* la timpul prezent se redau, în marea majoritate a exemplelor excerptate, prin *timpul prezent* din română. Conținând trăsătura aspectuală [-Perfectiv] și „exprimând un proces continuu, desfășurat într-un interval nedelimitat”¹, prezentul românesc este compatibil cu formele verbale imperfective bulgare, fixate în același registru temporal. Mai mult, valorile contextuale ale prezentului românesc coincid cu cele din limba bulgară, după cum reiese din următoarele exemple:

- *prezentul de actualitate* redat prin aceeași valoare contextuală

„ - Какво виждате? – нима Кочо./ - Виждам един човек – шепне тайнствено бай Ганю.” (AK, 93) / - Ce vezi? întrebă Kocio./ - Un om, șopti misterios bai Ganiu.” (AK, 108)

- *prezentul general* redat prin aceeași valoare în română – *prezentul permanent*:

„Някои служители *отсъстват* от работа с месеци под предлог, че *пишат* научни трудове.” (PV, 240) / „Unii salariați *lipsesc* cu lunile sub pretext că *scriu* lucrări științifice.” (PV, 173)

Deseori verbul la prezent este element component al unei locuțiuni verbale. Prezența locuțiunilor la redarea formelor verbale aspectuale din bulgară are la bază capacitatea acestora de a indica aspectul verbal. Observația „...este și firesc ca locuțiunile să poată indica aspectul, deoarece verbul însoțit de un nume poate „spune” mai mult și mai detaliat, mai concret decât un verb luat izolat”² este foarte concludentă, atunci când urmărim felul în care un verb bulgar se traduce în română, indiferent de aspectul verbal reprezentat – imperfectiv sau perfectiv.

În următoarele locuțiuni verbale remarcăm prezența verbului momentan „a da”, care face referire la momentul inițial al procesului evocat, moment de scurtă durată. Analizând și contextul manifestării acestor verbe, observăm că ele, prin caracterul lor momentan, punctual, prezintă un lanț de evenimente în succesiune. Astfel, valoarea de aspect a locuțiunilor este determinată de sensul lor lexical și de context deopotrivă:

„Ето ги, показват се откъм завоя на улицата и *се изсунват* на площада.” (AK, 126) / „Jată-i cum se ivesc dinspre cotitura uliței și *dau năvală* în piață.” (AK, 150)

¹ *Gramatica limbii române*, vol. I, *Cuvântul*, București, Ed. Academiei Române, 2008, p. 407.

² Florica Dimitrescu, *Asupra caracterului impersonal și aspectiv al locuțiunilor verbale*, *Studii și cercetări lingvistice*, tomul VIII, nr. 2, 1957, p. 155.

„Кърсердаринът и Велико кехая *тичат* към прозореца, крият се зад пердето, гледат със затаен дъх” (II, 242)/ „Cârserdarul și Veliko-chehaia *dau fuga* la fereastră, se ascund după perdea și se uită, abia ținându-și răsuflarea.” (*Antologia*, 269)

Folosirea prezentului verbelor pentru exprimarea unei acțiuni efectuate în trecut o întâlnim în formele *prezentului istoric*. El este marcat din punct de vedere stilistic, conferind o expresivitate aparte relatării. În limba română îi corespund două timpuri din sfera trecutului, *perfect simplu* și *imperfect*. De altfel, prezentul istoric din bulgară este în relație sinonimică cu aceste două timpuri, existente și în limba bulgară¹:

- *perfect simplu*

„Бай Ганю *казва* на трегера едно «да си жив, благодарим» и *влиза* в квартирата на Иречека.

- Оо, добър ден, бай Иречек, как си, добре ли си? – *извиква* бай Ганю с един най-приятелски тон, щом *влиза* в кабинета на стопанина.

Последният му *подава* зачудено ръка, *поканва* го да седне и *се сърди* на своята памет, която не го *подсеца* кой е този любезен приятел.” (AK, 48).

„Bai Ganiu îl *răsplăti* pe hamal cu un «mulțumesc, să-mi trăiești» și *intră* în casa lui Irecek.

- О-о! Bună ziua, bai Irecek, ce mai faci, bine sănătos? *strigă* bai Ganiu, cu tonul cel mai prietenesc, când *intră* în cabinetul gazdei.

Irecek îi *întinse* mâna mirat, îl *pofti* să ia loc pe scaun, mâniat pe memoria lui care *nu-l ajută* să-și amintească cine este acest prieten amabil.” (AK, 51-52)

Deși la traducerea în română s-ar putea apela la același timp (prezentul), se preferă perfectul simplu, probabil din cauza rolului predominant pe care îl are acesta în narațiune. Prin această modalitate de redare a verbelor imperfective se marchează procese situate în trecut, care au loc succesiv, prezentul istoric din bulgară având tocmai capacitatea de a exprima acest fapt².

- *imperfect*

„*Седим* си така и по едно време флейтата задрасни ухото ми с няколко фалшиви ноти” (AK, 138)/ Și cum *săteam* așa, de la o vreme acordurile orchestrei și flautul începură să-mi zgârie urechea” (AK, 163)

„И макар и да казваше, че *не се бои*, старецът потреперваше и плахо гледаше” (II, 316)/ Dar unchiașul, chiar dacă zicea că *nu-i era frică*, tremura și se uita cu spaimă” (*Antologia*, 249)

¹ Stankov, *op. cit.*, p. 30.

² Mutafciev, *op.cit.*, p. 69.

Timpul imperfect românesc exprimă acțiuni situate în trecut (față de momentul vorbirii) și durative, neterminate în momentul la care se face referire; astfel, el poate reda semantica prezentului istoric din bulgară exprimat prin verbe imperfective, ca în exemplele de mai sus.

Prezentul de la *verbe de aspect perfectiv* se caracterizează prin utilizarea limitată pe care o are în textele beletristice, în comparație cu prezentul de la verbe de aspect imperfectiv¹. În puținele cazuri în care l-am întâlnit în textele analizate, se traduce printr-o formă verbală de *imperfect*:

„Ако някой се спреше и се загледаше нататък, щеше да забележи, че тук-там из горите пламват кратки огньове – *издигне се* някъде тънка струйка дим и *секне*” (II, 303)/ De s-ar fi oprit cineva și ar fi întors capul spre ei, ar fi putut vedea ici-colo, prin pădurile de la poale luminile unor focuri care *se stingeau* repede, sau câte o dâră subțire de fum, care *dispărea* numaidecât.” (*Antologia*, 233)

Suntem de părere că această soluție este aleasă de traducător datorită „valorii cumulative” a prezentului perfectiv din textul original (aici, aspectul perfectiv exprimă o sumă de acțiuni concrete, prezentate în integralitatea lor), imperfectul românesc având în acest context calitatea de a reda un șir de acțiuni repetate.

Prezentul utilizat în locul viitorului, în subordonate având regent un verb (mai ales de aspect perfectiv) la viitor, se redă în română în funcție de propoziția subordonată în care apare (circumstanțială temporală, condițională sau atributivă) și de raportul temporal pe care acestea îl exprimă. În această situație am semnalat următoarele posibilități de traducere:

- prin *viitor*

„Султанчета са роднини на Кара Феиза и щом той *чуе*, че са убити, *ще се усъмни* в Юмер Драза.” (II, 319)/ Cei doi sultani sunt neamuri cu Kara-Feiz și, când *o auzi* ăsta, *o să-l bănuiască* pe Iumer-Draza.” (*Antologia*, 254)

Circumstanțialele temporale introduse prin conjuncția *щом* presupun existența a două acțiuni succesive, una în subordonata introdusă în acest fel și cea de-a doua în propoziția regentă. Nuanța introdusă de această conjuncție este aceea de eveniment secundar din punct de vedere cronologic, care se dezvoltă cu rapiditate și care este iminent². Valoarea temporală de viitor a verbului de aspect perfectiv, predicat al propoziției condiționale, presupune ca verbului din principală să-i corespundă, în plan temporal, un verb perfectiv. În română, traducerea unor astfel de fraze, implică de asemenea, la nivel sintactic, folosirea circumstanțialelor temporale. Subordonata și

¹ I.S. Maskov, *Граматика на българския език*, Sofia, 1982, p. 253.

² *Граматика на съвременния български книжовен език*, Sofia, BAN, vol. III, p. 352-353.

regenta se construiesc cu același timp – viitorul și sunt în raport de simultaneitate, în acest caz conjuncția *când*, având valoare momentană.

- prin *prezent*

„И дори няма да имате работно време – само *ще поправяте* автоматите, когато *се повредят*.” (PV, 152)/ Și n-o să fiți îngrădit de nici un fel de orar – *reparați* automatele *când se strică* și atât.” (PV, 107)

În acest exemplu conjuncția *когато* introduce o subordonată temporală, aflată în raport de anterioritate față de acțiunea din principală. Condiția realizării acestui raport, în bulgară, este ca în cele două propoziții predicatele să fie exprimate prin verbe de *aspect perfectiv*¹. În varianta din traducere, prezentul românesc înlocuiește forma de viitor, această utilizarea a prezentului fiind foarte frecventă.

„Ако *разбереш*, че си виновна поне половината колкото него, *ще ти олекне изведнъж!*” (PV, 313)/ Dacă *realizezi* că ești vinovată măcar pe jumătate cât el, *o să-ți vină* dintr-o dată *mai ușor!*” (PV, 230)

Subordonata condițională introdusă prin *ако* și al cărei predicat e un verb perfectiv, are regent un verb la viitor. Traducerea acestui tip de subordonată se realizează conform concordanței temporale din limba română, în acest caz fiind vorba tot despre o propoziție condițională².

În limba bulgară formele de prezent se regăsesc și în construcțiile verbale cu conjuncția *да*, de tipul – *да чета*, *да помисля*. La nivel sintactic funcționează regula, conform căreia, după conjuncția *да* dintr-o subordonată se utilizează întotdeauna prezentul, fără a se ține seama de timpul verbal din propoziția principală³. Prezența aspectului perfectiv într-o astfel de alăturare indică un proces momentan, aspectul imperfectiv putând indica atât procese momentane, cât și iterative⁴. Cel mai adesea aceste construcții se traduc în română prin *conjunctiv prezenti*⁵:

- de la verbe de *aspect imperfectiv*

¹ Граматика на съвременния български книжовен език, op.cit., p. 353.

² În *Gramatica limbii române*, București, Ed. Academiei R.P.R., 1963, vol.II, p.391 se precizează: „Condiționala cu indicativul poate avea predicatul numai la viitor (sau viitorul anterior) sau la prezentul cu valoare de viitor.”

³ Andreicin, op.cit., Sofia, 1978, p. 185.

⁴ I.S. Maslov, *Глагольный вид в современном болгарском литературном языке (значение и употребление)*, „Вопросы грамматики болгарского литературного языка”, Moscova, 1959, p. 233.

⁵ În limba bulgară contemporană modul conjunctiv nu este inclus în inventarul modurilor verbale personale, deși renumitul bulgarist I.S. Maslov consideră că așa-numitele „*да* конструкции” („construcții verbale cu conjuncția *да*”) sunt de fapt forme verbale subjonctive.

„Някои слязоха от конете си и ги поведоха да ги поят на реката” (II, 316)/ „Descălecaseră și-și duceau caii la râu să-i adape” (Antologia, 249)

- de la verbe de aspect perfectiv:

„Той решава да забрави неизплатения сравнително голям дълг на мъжа й.” (AM, 208)/ „El a hotărât să uite datoria neplătită și relativ mare a soțului ei.” (AM, 221)

Corespondența dintre construcția verbală cu conjuncția *da* și conjunctivul prezent are la bază și identitatea structurilor morfologice ale celor două forme verbale, respectiv conjuncția *da* (în română *să*), alături de prezentul indicativului.

Trebuie să consemnăm și o modalitate greșită de redare în română a aspectului perfectiv, pe care am întâlnit-o în cadrul construcțiilor cu conjuncția *da*. În următorul exemplu, verbul perfectiv se traduce cu ajutorul unui determinant adverbial, care exprimă un grad de intensitate scăzut al acțiunii:

„Защо ще стои за бадева буден; тъй и тъй е дал пари за железницата, поне да се насни” (AK, 14)/ „De ce să stea treaz degeaba? Oricum, își plătise trenul, barem să doarmă puțintel.” (AK, 5)

Verbul perfectiv *насня се* se formează prin procedeul perfectivării de la verbul primar imperfectiv *сня*. Prefixul *на-*, în bulgară, poate introduce nuanța de acțiune desfășurată cu o intensitate slabă (de exemplu: *наболявам, напия, наям*), dar și aceea de acțiune dusă până la saturare, ca în situația reflectată, de fapt, de verbul *насня се*. Credem că ignorarea sensurilor introduse de prefixe poate duce la astfel de confuzii, adverbul *puțintel*, exprimând tocmai sensul opus celui indus verbului de prefixul *на-*.

La redarea construcțiilor verbale cu conjuncția *da* se întâlnesc și *locuțiuni verbale*, verbul fiind la *conjunctiv prezent*:

- de la verbe de aspect imperfectiv

„Дайте си телефона и който пръв научи нещо... защо да се разкарвате?” (AM, 81)/ „Dați-mi numărul dumneavoastră de telefon și care dintre noi va afla cel dintâi ceva... De ce să bateți drumurile?” (AM, 83)

În acest exemplu se poate remarca cum valoarea iterativă este redată prin utilizarea substantivului din cadrul locuțiunii verbale, la numărul plural¹.

- de la verbe de aspect perfectiv

¹ În acest sens, Florica Dimitrescu (în *Locuțiunile verbale în limba română*, București, 1958, p.118) face următoarea observație: „Categoría numărului aplicată unui substantiv exprimând o acțiune corespunde pe plan verbal unei categorii de ordin aspectual, în speță iterativ”.

„Той любезно отклони предложението ми (...) и счете за по-практично *да си дремне*.” (AK, 14)/ El îmi respinse amabil oferta, (...) și socotea că-i mai practic *să-i tragă un pui de somn*.” (AK, 5)

La traducerea prezentului de la verbe perfective se apelează și la *determinanți adverbiali*:

„Бай Ганю зае две седалища и си легна *да подремне*.” (AK, 85)/ „Bai Ganiu ocupa două canapele și se întinse *să așpească puțin*.” (AK, 98)

„Но скоро трябваше да намали хода, *за да размисли*.” (PV, 374)/ „Dar curând trebui să-și reducă elanul, *să se gândească bine* înainte.” (PV, 281)

Traducerea aspectelor verbale cu ajutorul determinanților adverbiali este influențată, în mod direct, de categoria modului acțiunii verbale (*Aktionsart*). În cazurile prezentate aici, sufixul *-н-* (care conferă verbului valoare diminutivală) grupează verbele, prezentând această caracteristică formală, în modul acțiunii atenuativ; iar prefixul *раз-* (cu sensul de „acțiune efectuată cu intensitate”) este exponentul verbelor aparținând modului acțiunii augmentativ¹. Astfel, această modalitate de traducere a aspectului verbal este reflectarea directă a strânsei intercondiționări dintre aspectul verbal și modul acțiunii verbale.

Traducerea construcțiilor verbale cu conjuncția *да* este realizată și prin *verb la infinitiv, prezent*:

„Чувствуваше се подлец на подлиците – най-вече заради непреодолимото желание *да се провикне* с пълен глас, *да запее*...” (AM, 19)/ „Se simțea lașul lașilor – mai ales din cauza irezistibilei lui dorințe de *a striga* în gura mare, de *a cânta*...” (AM, 17)

În majoritatea cazurilor analizate, această modalitate de traducere este dictată de rolul sintactic al construcției din bulgară, și anume acela de a se constitui într-o propoziție subordonată atributivă. În limba română, infinitivul prezent îndeplinește, de asemenea, funcția de atribut.

În concluzie, putem afirma că formele verbale aspectuale din limba bulgară se redau adecvat în limba română prin formele temporale specifice verbului românesc. La traducerea aspectelor verbale (din perspectiva prezentului) se poate apela mai ales la prezentul românesc, dar și la alte timpuri – imperfect, perfect simplu, viitor. Pentru o transpunere cât mai exactă a acestei categorii în limba română trebuie să se urmărească, însă, nu numai registrul temporal al formelor verbale traduse, ci și alți factori, care nu trebuie ignorați: semnificația lexicală a verbului, semnificațiile contextuale temporale, relațiile sintactice la nivelul frazei, categoria modului acțiunii verbale.

¹ Vezi *Грамматика на съвременния български книжовен език, op.cit.*, vol.II, p. 282-288.

Bibliografie

- Andreicin, L., *Основна българска граматика*, Sofia, 1978
Dimitrescu, Florica, *Asupra caracterului impersonal și aspectiv al locuțiunilor verbale*, „Studii și cercetări lingvistice”, t. VIII, nr. 2, 1957
Dimitrescu, Florica, *Locuțiunile verbale în limba română*, București, 1958
Gramatica limbii române, ediția a II-a, București, Ed. Academiei R.P.R., vol.II, 1963
Gramatica limbii române. vol I, *Cuvântul*, București, Ed. Academiei Române, 2008
Граматика на съвременния български книжовен език, Sofia, BAN, vol.II-III, 1983
Maslov, I.S., *Глагольный вид в современном болгарском литературном языке (значение и употребление)*, „Вопросы грамматики болгарского литературного языка”, Moscova, 1959
Masklov, I.S., *Граматика на българския език*, Sofia, 1982
Mutafchiev, R., *Сегашно историческо време в съвременния български език*, Sofia, 1964
Stankov, V., *Българските глаголни времена*, Sofia, 1969
Stoianova, Daniela, *Temporalitate și aspectualitate în limbile română și bulgară*, rezumatul tezei de doctorat, București, 1987

Abrevieri:

- AK – Aleko Konstantinov, *Бай Ганю. Разкази. Фейлетони. Пътеписи*, Sofia, 1967;
Aleko Konstantinov, *Bai Ganiu*, București, 1964, traducere de Tudor Călin și Ioachim Botez.
AM – Atanas Mandadjiev, *Бягство*, Veliko Tărnovo, 1990; Atanas Mandagiev, *Fuga*, București, 1989, în românește de Constantin N. Velichi
Antologia – *Povestiri din Balcani. Antologia nuvelei bulgare clasice*, București, 1970, traduceri de Constantin N. Velichi
DD – Dimităr Dimov, *Тютюн*, I, Sofia, 1979
EP – Elin Pelin, *Разкази*, Sofia, 1971
HB – Hristo Botev, *Избрани творби*, Sofia, 1989
II – Iordan Iovkov, *Разкази*, Sofia, 1968
II 1 – Iordan Iovkov, *Събрани съчинения*, vol.1, Sofia, 1982
PV – Pavel Bejinov, *Нощем с белите коне*, Veliko Tărnovo, 2000
PV – Pavel Vejinov, *Noaptea cu cai albi*, Sofia, 1989, în românește de Tiberiu Iovan.